

La història ve de lluny

La vinculació de Canet de Mar amb el món del tèxtil

Joan Ballart Clos
Centre d'Estudis Canetencs

A history which started a long time ago: Canet's links with the textile world

Arran del darrer desmantellament de l'antiga fàbrica Jover i Serra, Joan Ballart, un dels investigadors que més ha treballat el passat de la indústria tèxtil a Canet de Mar fa una síntesi del que ha representat aquest motor econòmic per a la població durant el segle XIX i el XX.

Paraules clau: Indústria tèxtil. Comerç colonial. Guerra del Francès. Randes o puntes de coixí. Puntaire. Rander. Boixets. Teler de llançadora o de teixir a la plana. Reverend Cartwright. Teler de punt. Reverend William Lee. Revolució Industrial. Americanos o indianos. Escola de Teixits de Punt.

Antecedents

Parlant dels temps reculats, hem de reconèixer la gran inventiva que van demostrar els antics pobladors, tant els d'aquestes terres com d'altres llocs, quan van ser capaços d'entrellaçar hàbilment les diferents fibres vegetals i animals que els oferia la natura, arribant a crear d'aquesta manera els teixits més primitius, cosa que els va servir per a resguardar-se de les inclemències del temps. Així va ser que la necessitat primària d'abrigar-se, va conduir a la creació del que podem considerar els primers productes tèxtils.

Aquella humanitat primitiva anava descobrint noves aplicacions dels primers teixits. Si l'home primitiu havia estat capaç de lligar amb una liana una pell d'animal, aguantat amb un pal sobre el tronc d'un arbre caigut que surava a les aigües d'un mar o llac, i li permetia aprofitar la força del vent pel seu desplaçament, després descobria que podia substituir la pell de l'animal per una vela molt més manejable, feta amb un teixit de fibres que ell mateix s'havia pogut preparar.

A aquestes necessitats bàsiques s'hi sumaria, en un estadi més avançat i segurament bastants segles després, el desig dels individus més poderosos, als quals agradava de destacar entre els seus coetanis, a través d'abillaments que els distingissin del més comú dels súbdits. Era el principi, encara de forma rudimentària, del que amb el temps es convertiria en el que avui en diem la moda i que tan decisiva es convertiria dins del món de la indústria tèxtil.

After the last recent removal of the contents of the former factory Jover i Serra, Joan Ballart, one of the main researchers who has carried out work on the history of the textile industry in Canet de Mar, offers a summary of what this 'economic engine' meant for the town during the 19th and 20th centuries.

Key words: textile industry, colonial trade, Peninsular War, lace making, lace makers, lace merchants, bobbins, flying shuttle or plain weave weaver, Reverend Cartwright, knitting machine, Reverend William Lee, Industrial Revolution, Americanos or Indianos, Escola de Teixits de Punt (College of Knitted Textiles)

Sense voler aprofundir en el tema, el que ara pretenem és recordar i divulgar el gran paper que va representar la indústria tèxtil a la nostra vila al llarg de molts anys, fins al punt que bona part dels últims segles, XIX i XX, els podem considerar, com d'un domini quasi total d'aquesta activitat tèxtil.

A grans trets, recordem que Canet venia d'un llarg i pròsper període anterior, que el mestre de cronistes en Josep Rovira qualifica encertadament amb el nom de "Temps de Mar", quan la riquesa procedia del comerç amb l'Europa marítima i sobretot amb les colònies americanes i tot el que se'n deriva, com va ser la navegació comercial, les drassanes en les quals es construïen els vaixells, la fabricació de les velles, el cordam, etc., etc. Però en aquesta vida tot s'acaba i els vents de la història es van endur la prosperitat dels "Temps de Mar". El declivi va venir amb la derrota i enfonsament de les esquadres espanyola i francesa, lluitant contra l'esquadra anglesa a Trafalgar (any 1805). La victòria dels britànics els va convertir en amos absoluts de mars i oceans i van imposar el bloqueig dels ports espanyols, tant els de la península com els d'Amèrica durant anys. Tant va ser així, que hi ha testimonis^[1] de navegants canetencs que els va agafar mentre es trobaven a Amèrica i no van poder tornar fins a la finalització del bloqueig al cap d'anys, quan es van fer les paus amb Anglaterra.

La situació va continuar amb la Guerra del Francès, amb el canvi de l'anterior enemic anglès pel francès, gràcies als bons oficis del *favorito* Godoy, i que finalment va acabar amb la declaració d'independència de bona part

de les colònies americanes. Naturalment va ser un cop molt dur per a les ciutats i pobles costaners com Canet que vivien del comerç colonial i es van haver de buscar a corre-cuita altres mitjans per sobreviure enmig de la misèria general.

Greus entrebancs es presentaven amb la nova situació, com van ser els començaments de la navegació a vapor, enfront de la qual els vaixells de vela aviat es van quedar en inferioritat de condicions, sobretot pel que fa a les llargues rutes transatlàntiques que eren les habituals dels navegants canetenques.

Precisament, el mateix progrés que va portar l'arribada del ferrocarril a Canet l'any 1859, va precipitar el final de la construcció naval i la seva desaparició definitiva. Dos anys abans del viatge inicial del ferrocarril, l'any 1857, l'ajuntament expropiava els terrenys per on havia de passar la línia fèrria, la qual partia la platja en dues meitats que quedaven separades pels rails i obligava al desmantellament de les dues drassanes, la de menys envergadura, la de la platja del Cavaíó i la gran, la de la platja del Sant Crist del Pla. Precisament en aquesta última, feia escassament set anys que el mestre d'aixa Marian Jaurés hi havia bastit la seva obra cimera, la fragata Paulita,^[2] que va ser qualificada en el seu temps com el vaixell més gran de la marina velera catalana.^[3]

El temps de les randes

Una faceta del tèxtil que va tenir rellevància en els segles XVIII i XIX, van ser les randes, també conegudes com a puntes de coixí. Sens dubte, el fet va venir facilitat per la relació directa dels pobles de la nostra costa i les seves zones d'influència amb el comerç colonial destinat a l'altra banda de l'Atlàntic, que era on anava la producció principal de randes. Es veu que la rica societat criolla devia quedar seduïda per la bellesa que sortia de les mans hàbils de les nostres puntaires i pel gust en el disseny que demostraven els mestres randers.

Per puntualitzar una mica el tema, potser val la pena que recordem les diferències entre el rander i la puntaire: El rander era el tècnic i creador dels dibuixos i patrons, així com el que comercialitzava la producció, mentre la puntaire era la que amb la seva destresa amb els boxets, transformava aquells patrons en les puntes que tant admirem.

Era molt habitual, quan feia bon temps, que aquelles puntaires traguessin el seu coixí i la cadira al carrer, acompanyat dels corresponents patrons, boxets, fils i agulles, tot aprofitant per comentar amb les veïnes i companyes les novetats del moment, sense perdre l'atenció del treball dels boxets. Llavors resultava molt agradable pels desvagats, sortir a passejar pels carrers ombrívols i frescals, mentre se sentia el murmurí de l'entre-xoc dels boxets hàbilment manejats per aquelles mans destres.

El rander, a més de tècnic creador, era l'empresari que disposava d'una certa quantitat de puntaires -normalment d'una vintena a un centenar-, treballant cada una a casa seva. El rander havia de proporcionar a les puntaires el fil i els patrons necessaris per fer la feina, al mateix temps que s'havia de preocupar de la part econòmica i comercial, com era la compra dels fils més escaients, la distribució i venda de la producció, etc.

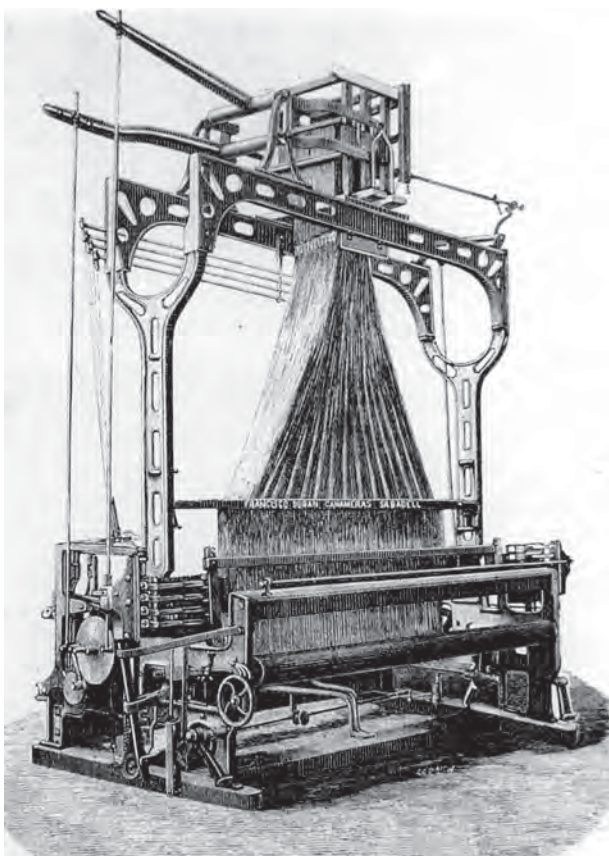
Les randes, principalment a la segona meitat del XVIII, van ser objecte d'un intens comerç, tant amb la península com amb Amèrica, gràcies a les rutes dels navegants canetenques. Les partides de randes s'entregaven als patrons dels vaixells i ells mateixos se'n cuidaven de vendre-les als comerciants dels ports de la ruta. Amb els diners obtinguts, el patró del vaixell, que havia convingut uns acords previs amb el rander, comprava productes "colonials", productes que en el retorn a la península solien donar bons rendiments.

El negoci de les randes, en principi estava en mans dels randers, tots ells homes. Tanmateix i al llarg del segle XIX, s'hi van anar introduint les dones, segurament les

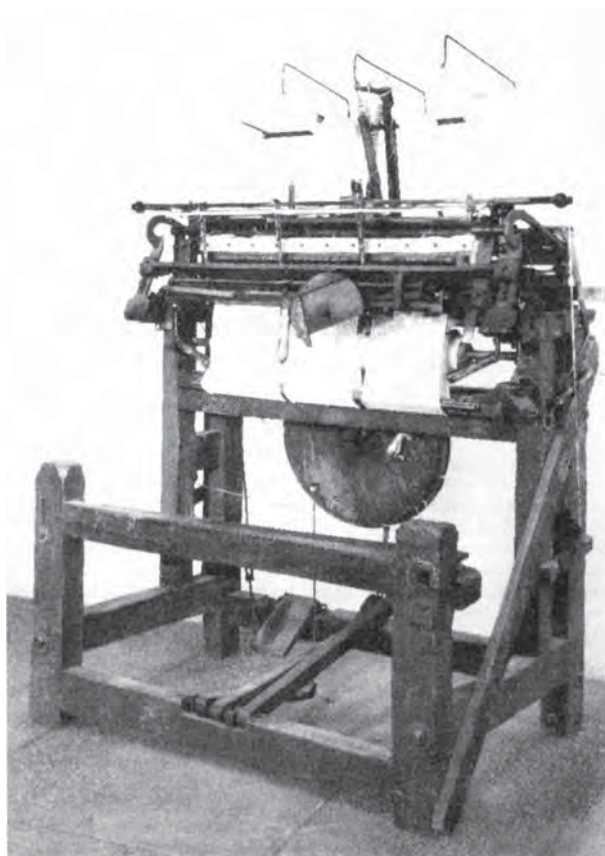
Arxiu Carles Saiz

Grup de puntaires canetenques del carrer de l'Eslésia.

Teler de llançadora

Teler quadrat manual de principi de 1800.

puntaires amb més iniciativa. Per exemple, podem comprovar amb la Matricula Industrial de Canet de l'any 1850, que les quatre indústries del ram que pagaven contribució, totes elles eren de propietat femenina: les indústries d'Antònia Puig, la de Maria Clausell, la d'Antònia Fors i la de Paula Molet.

Més endavant, l'arribada del maquinisme, la pèrdua dels mercats colonials i els canvis dels gustos i les modes, van fer que el treball de les puntaires anés decaient, quedant al final relegat a un entreteniment.

Les fibres tèxtils

Entre les matèries tèxtils que utilitzaven els teixidors canetencs d'aquell temps, podem citar com a principals el lli i el canem. Llavors, el més apreciat era el lli, amb el qual es teixia la roba d'ús domèstic, així com la d'abillament personal, la roba de llit com llençols, la de taula com estovalles, etc. La roba, en general, era molt apreciada i tenia un gran valor, tan econòmic com sentimental, constituint l'aixovar que passava de generació en generació.

El canem era molt utilitzat, però era més bast. Mesclat amb lli, es destinava moltes vegades a fer les veles de barques i vaixells. El seu ús principal era el cordam, del qual barques i vaixells gastaven quantitats considerables. Per exemple, Pierre Vilar, que és qui millor ha investigat el comerç català amb Amèrica a l'Edat Moderna, cita el cas de la barca de mitjana Ntra. Sra. de la Cinta, construïda a Arenys el 1745, destinada al cabotatge mediterrani i a la Carrera d'Índies, equipada amb el cordam fabricat a Canet que pesava dues tones i quart. En els temps dels quals parlem, la llana era aquí molt poc utilitzada, fent servir la que preparaven els paraires i limitada a la manufactura casolana de mitges, mitjons o

barretines, gràcies a les conegudes agulles de fer mitja i que es destinaven a l'ús familiar.

El cotó ja es coneixia d'antic, però a Catalunya no va entrar amb força fins a finals del segle XVIII i principis del XIX, quan es va poder prescindir del monopoli del cotó dels filadors de Malta i va arribar el cotó d'Amèrica, al mateix temps que es van donar a conèixer les bergadaness, que van permetre la filatura ja d'una forma semi-industrial.

L'Edat Moderna. Els primers telers de llançadora

El temps que els historiadors qualifiquen com l'Edat Moderna, és el que queda emmarcat entre dos fets transcendents com van ser el descobriment d'Amèrica l'any 1492 i la Revolució Francesa l'any 1798. D'aquest període, es disposa de suficients dades que ens confirmen l'arrelament de l'activitat tèxtil dins la societat canetenca, com es pot comprovar amb els Llibres Sacramentals de la Parròquia, avui dia a Girona, quan fan referència als oficis dels feligresos, i els Llibres de Testaments. Llavors, naturalment no hi havia establiments fabrils i qui podia es procurava un teler per a fer-se la roba de casa o les veles de la barca, quan les inclemències meteorològiques els impedièen el treball bàsic de proveir-se d'aliments mitjançant la pesca o les feines de la terra. El fet que en els llibres de la parròquia hi consta amb una certa freqüència l'ofici de teixidor, ens fa pensar que en aquell temps ja hi deuria haver una quantitat de gent que havien passat del treball en el sector primari (la terra, el bosc, la pesca) al del sector secundari (el tèxtil).

Els únics telers llavors existents, eren els de llançadora, com els de les primitives civilitzacions, gràcies a que algú amb imaginació havia trobat la manera d'aguantar els filaments de l'ordit sobre una bancada de fusta, i,

Teler rodó tipus "colmena" per fer mitges i mitjons amb moviment per maneta

mitjançant una llarga agulla, passava el fil de la trama d'un costat a l'altre del teler, entremig dels fils de l'ordit. Més endavant, algun altre personatge amb inventiva va pensar en substituir la llarga agulla per una rudimentària llançadora amb el fil de la trama incorporat i va donar lloc al primer teler prehistòric, en una data incerta.

Molts anys havien de passar, des dels temps prehistòrics, teixint amb els telers de llançadora moguts a força de braços i cames, fins que el 1787, l'anglès reverend Cartwright va idear el primer teler mecànic de llançadora, accionat per la força del vapor, cosa que donà lloc al naixement del maquinisme.

Els orígens del teixit de punt

A nosaltres, com a canetencs, el que més ens interessa, és el teixit de punt, per la transcendència que va arribar a tenir a la nostra vila, fins al punt que anys enrere encara et podies trobar a qualsevol lloc, com a la barberia, al cafè o al carrer, enmig d'una viva discussió entre tres o quatre canetencs amics i coneguts, que si tal mostra la podies fer o no amb la màquina tal, que si aquell teixit era de punt anglès o de punt lli, que si era d'interlock, que si tal màquina era de galga 18 o 30, etc. etc. Quant a la manera de ser treballat, el teixit de punt també era conegut des de temps immemorial. La diferència bàsica entre els dos, era que els telers manuals de llançadora es coneixien des de l'antiguitat, mentre els telers manuals de punt, degut a la complexitat dels seus mecanismes, no es van poder idear fins el 1589, gràcies a les encertades idees del reverend Lee.

La mecanització en la producció dels teixits de punt

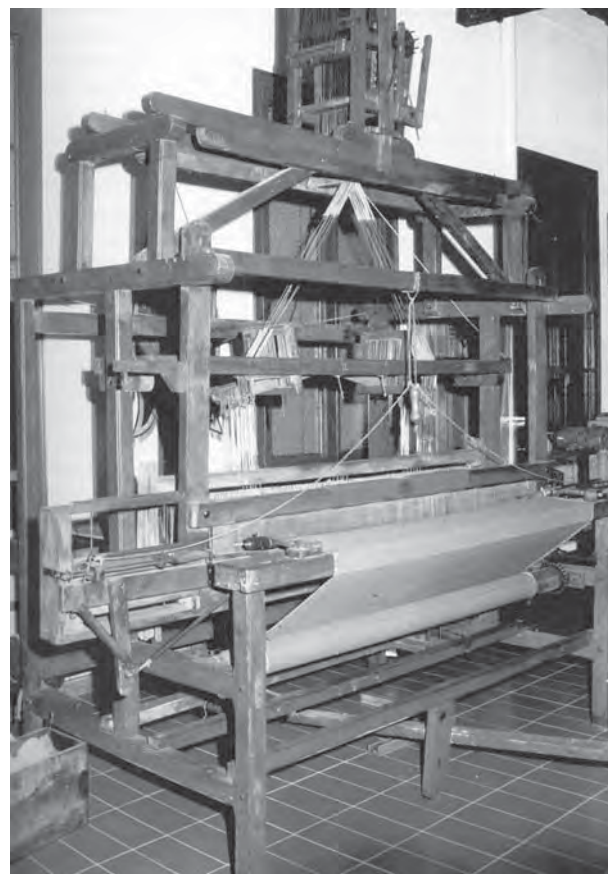
Els orígens de la seva mecanització cal buscar-los a Anglaterra, quan l'any 1589 el reverend William Lee va crear el primer teler capaç de fabricar teixits de punt, desesperat de veure com la seva dona perdia la salut i la vista treballant amb les agulles de fer mitja. Es tractava

d'un mecanisme tan ben pensat, que els actuals telers d'agulles de bec com els Cotton, encara utilitzen bàsicament els mateixos mecanismes, naturalment amb tots el avantatges que ens ha portat la tecnologia moderna.

Com molts inventors, el reverend Lee no va ser profeta a la seva terra i perseguit pels artesans anglesos que feien mitges a mà, va haver de fugir a França, on va morir a la misèria i el seu teler va quedar mig oblidat. A meitat del 1600, el van recuperar i es van començar a muntar les primeres fàbriques de mitges, tant a França com a Anglaterra, equipades amb el teler ideat pel reverend Lee.

Alguns d'aquests primitius telers van arribar al nostre país a finals de la centúria del 1600, gràcies a la iniciativa de l'industrial i patriota Narcís Feliu de la Peña, ^[4] qui amb la seva visió de futur, va muntar un servei d'informació (espionatge industrial) en els països que destacaven en el terreny de les incipients indústries, com eren França i Anglaterra. La gran obra modernitzadora del país que havia emprès Feliu de la Peña va quedar destruïda amb la Guerra de Successió i la derrota de 1714, degut a la seva posició austriacista i catalanista, que no admetia cap desviament per part del nou centralisme borbònic.

Afortunadament, aquells primers telers portats per Feliu de la Peña es trobaven aquí i es van poder copiar comptant amb l'habilitat d'algun serraller traçut, i es van poder posar en funcionament. Se'ls coneixia amb el nom de telers quadrats, per la forma quadrada de la seva banca de fusta, també com a "xerrics", pel soroll característic que feien. Tenien una sola fontura metàl·lica sobre la qual es fixaven les agulles de bec, fetes de filferro i les platines fetes de llauna, mentre no es va poder disposar

Teler manual de teixits a la plana amb bancada de fusta

Fàbrica coneguda com «El Corral», enderrocada el 2004

de millors materials com el fil acerat i la planxa d'acer. L'accionament dels mecanismes requeria l'esforç físic del teixidor i quan s'havia de fer minvats, calia coordinar molt bé els moviments de mans i peus. Recordem que a Catalunya encara no havia arribat la Revolució Industrial, per la qual cosa aquells telers continuaven sent totalment manuals.

El professor Jordi Palomer Pons, director que va ser de l'Escola de Teixits de Canet, és qui va investigar més a fons el tema i ens dóna els noms dels primers teixidors de punt canetencs, ^[5] tots ells fabricants de mitges a la dècada del 1790. Comença la llista amb Francesc Domènec, i segueix amb sis canetencs més, tots ells teixidors de mitges, just quan es complien els dos segles de l'invent del teler quadrat del reverend W. Lee, que s'havia pogut recuperar.

Primera meitat del segle XIX. Època pre-industrial

El professor Palomer dóna algunes dades del Canet de començaments del segle XIX, concretament del 1801, quan es realitzà una important operació de venda de 13 telers quadrats a uns quants canetencs. La venda la van realitzar Joan Muní i el seu fill Nicolau Muní, mitgers. Els compradors eren gent de diferents oficis entre els quals es troben algun sastre, mestre d'aixa, sabater i altres que ja eren mitgers d'ofici, segurament tots ells atrets per l'embranchida que agafava el gènere de punt i forçats per la manca de feina pel bloqueig anglès sobre els ports espanyols, l'aturada del comerç colonial, les drassanes i les conseqüències de la Guerra del Francès.

Fins el 1830, Canet, que es trobava encara a l'època artesanal, començà llavors l'època pre-industrial, quan alguns artesans decidiren invertir els minsos beneficis en ampliar el seu "parc de maquinària".

Arxiu CEC

Fàbrica coneguda com «El Vapor Vell» bastida el 1870 i enderrocada amb l'incendi de 1973

Arxiu Carles Sàiz

Interior de la fàbrica de Josep Maynou al carrer de Vall

Pocs anys després Pascual Madoz va publicar el seu monumental Diccionario geográfico-estadístico-histórico..., on destaca la situació d'Espanya l'any 1842. Pel seu interès, reproduïm algunes dades que Madoz dona fent referència a Canet:

De filatures se n'hi troben dues, amb un total de 61 treballadors i 1680 fusos, a més de 12 mules per fer girar els embarrats de les màquines de filar.

Teixits de cotó a la plana: Són 9 fàbriques amb un total de 221 telers i 296 treballadors.

Teixits de cotó amb mescla: Són 15 fàbriques amb un total de 92 telers i 152 treballadors.

"Artefactos de punto" o "telares de medias" (vol dir els telers de punt, tal com els havia inventat el reverend Lee dos segles i mig enrere): No dona la quantitat de fabricants, però diu que són 154 treballadors i 86 "artefactos".

Resumint les dades de Madoz, la situació en total a Canet, era de 663 treballadors del sector del tèxtil i 399 telers entre els de llançadora i els de punt, cosa que demostra el fort arrelament que ja tenien les diverses especialitats.

Resulta curiós fer la comparació amb les dades que aporta l'Ajuntament a la Matricula Industrial de l'any 1849, set anys després del pas de Madoz per Canet:

Filatures: Se'n troba una sense especificar.

Teixits a la plana: Consten 4 fàbriques amb un total de 42 telers.

Teixits de punt: No consta cap fabricant, cosadifícil de creure, ja que els 86 "artefactos" que

havia trobat Madoz set anys abans, haguessin desaparegut.

Del conjunt de dades que hem vist fins ara, sobretot les de Madoz que són les més fiables, se'n pot deduir:

1er. Cap a meitat del segle XIX, any 1842, a Canet ja es veu una forta proporció laboral del sector del tèxtil. Sobre un total de 2794 habitants, hi figuren 663 treballadors tèxtils, sense comptar les puntaires, els corders ni molts petits teixidors.

2on. El predomini dels treballadors dels teixits a la plana sobre els del punt.

3er. El fort empobriment de Canet al llarg d'aquest temps, com ho demostra el fort descens de població.

Segona meitat del segle XIX.

Comença la Revolució Industrial.

D'aquest temps es disposa de poca informació municipal, fet que dificulta una visió global. En tot cas, és un temps amb grans contradiccions. Al costat d'importants avançaments, com van ser l'arribada de la màquina de vapor per fer rutllar les fàbriques, del ferrocarril, del gas, de l'enllumenat públic, etc., s'hi troben situacions negatives, com el desmantellament de les drassanes de Canet el 1858. En general, es percep un ambient general negatiu i els que poden emprendre el camí de l'emigració cap a Amèrica, amb la conseqüent disminució de població.

Com exemple, valgui un document de l'any 1885 que transcriu el professor Palomer, dipositat a l'Arxiu Històric d'Arenys i signat per l'alcalde Miquel Clausell, en el qual informa a les autoritats superiors de la situació llastimosa de les fàbriques canetenques:

"Filatura de Josep Prats, 22 operaris, 5 màquines i 3 animals per moure-les, fundació 1841, rendiment a un quart - Teixits de Pau Adroher, 30 operaris, 30 telers, fundació 1840, rendiment en decadència - Teixits de Francesc Briera, 9 operaris i 6 telers, fundació 1839, rendiment en decadència". Segons això a Canet només hi havia 3 fàbriques i totes elles en crisi, per la qual cosa es demanava ajuda a les autoritats superiors.

Per contra, en aquesta època és quan s'instal·len a Canet les primeres màquines de vapor, que donen pas a la Revolució Industrial. El pioner va ser en Jaume Sadó, del qual l'historiador Francesc Cabana, en el seu llibre *Fàbriques i empresaris*, ens dona a conèixer les dades principals:

Jaume Sadó era un fabricant barceloní d'estovalles i domassos de qualitat, que poc abans del 1870 va decidir venir a instal·lar-se a Canet, ja que la seva fàbrica del carrer de Sant Pau a Barcelona s'havia quedat petita. A Canet va fer bastir el gran edifici que hem conegut amb el popular nom del "Vapor Vell", a peu de carretera i començà a treballar comptant amb l'experiència dels teixidors locals. Els telers eren accionats per una màquina de vapor de 60 cavalls. Treballava amb la marca comercial de "La Canetenca" i va tenir un creixement considerable, ja que el 1873 comptava amb 300 treballadors.

Continua la informació de Francesc Cabana dient que l'any 1885, la família Sadó va traspasar el negoci a Josep Casals, que va mantenir la mateixa producció, el mateix nom comercial i el prestigi de la firma,

Arxiu CEC

Fàbrica bastida el 1904 per Joan Carbonell Paloma, en el lloc que havia estat la casa pairal dels Milans i després convertida en fàbrica Romagosa.

Les naus de la fàbrica de Joan Carbonell Paloma, obra de J. Puig i Cadafalch.

participant a l'Exposició Universal de Barcelona de 1888. Finalment, cap el 1899, Josep Casals va decidir anar-se'n a Barcelona i els dos-cents treballadors que llavors hi havia es van quedar sense feina.

Després del tancament d'en Casals, a les naus del "Vapor Vell" hi van passar altres fabricants, tots fugaçment, fins que ja entrat el segle XX se'n va fer càrrec en Jaume Romagosa.

Quant al gènere de punt, a la segona meitat del segle XIX, es produeix una transformació decisiva: es comencen a instal·lar els nous telers de fontura rodona que ja s'havien desenvolupat uns anys abans a França i Anglaterra. La seva configuració amb la fontura circular eliminava molt els temps morts, obtenint una productivitat més alta i el fet de disposar de més mecanismes d'automatització. Aquests nous telers rodons seran els que aniran substituint els antics telers quadrats de bancada de fusta. Bona part dels nous, encara eren de petit diàmetre amb maneta manual per fer girar el cilindre, destinats a gènere tubular de poc diàmetre com mitjons. Després, cap a finals del XIX es van anar mecanitzant amb la força de la màquina de vapor, la qual cosa va permetre que un sol treballador en portés uns quants alhora, així com també es van crear els telers de gran diàmetre, per fer gènere tubular continu destinat a confecció de talles, com samarretes.

El canvi de segle, del XIX al XX

Si a Canet s'acabava el segle XIX amb una clara hegemonia del teixit a la plana sobre el teixit de punt, aviat s'invertiria aquest ordre i el punt prendria una posició predominant que es mantindria al llarg de tot el segle XX.

Els capdavanters d'aquest procés van ser alguns dels hereus directes de l'època pre-industrial i són els que van marcar el camí que seguirien molts altres fabricants. En primer lloc, cal destacar en Joan Carbonell Paloma, que de ben jove havia après l'ofici del seu pare en Carles Carbonell Sirés, a casa seva, carrer del Xaró Baix, on tenia una fabriqueta amb 7 telers quadrats rudimentaris. Això va permetre al jove Joan Carbonell conèixer a fons tot el que calia sobre la feina ben feta.

Un cop emancipat de la família i ja casat, el 1882 posà uns telers a l'eixida de casa de la seva dona al carrer

Ample núm. 36, negoci que anava prosperant. Cap el 1890, Joan Carbonell s'associà amb els seus veïns els Susanna, formant la firma Carbonell, Susanna i Cia., apostant per la nova màquina que s'imposava, el teler rodó. El negoci els anava bé i compraren una part de l'horta d'en Móra al capdavant del futur passeig de la Misericòrdia. El 1899 inauguraren les noves naus que havien encarregat a Puig i Cadafalch, però el 1901 els socis van partir peres, els Susanna s'aliaren amb el banquer Ferrer formant la nova societat Susanna i Ferrer, mentre Carbonell va haver d'abandonar. Amb tot això ja entrem en el capítol del segle XX.

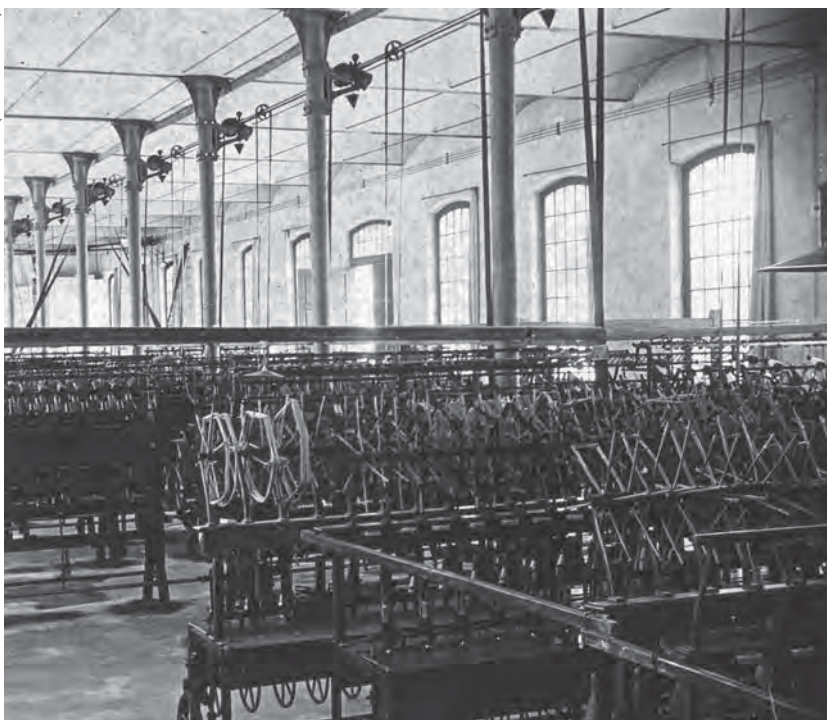
A les acaballes del XIX naixia una altra nova empresa, hereva de l'època pre-industrial i que arribaria a tenir la major transcendència com cap altra indústria a Canet. Aquesta va ser la Jover, Serra i Cia fundada pels germans Isidre i Tomàs Jover Sellarés junt amb en Francesc Xavier Serra Font. Van començar modestament l'any 1894 en el domicili familiar dels Jover al carrer de Sant Benet, amb bons resultats. Al cap de poc decidiren ampliar i compraren terrenys de l'horta d'en Móra, davant per davant del lloc on Carbonell i Susanna estaven aixecant la seva indústria. En Francesc X. Serra tenia una forta amistat amb l'arquitecte Lluís Domènech i li van encarregar el projecte. Així va resultar que a finals del XIX, al capdavant del que seria passeig de la Misericòrdia, s'hi van bastir dues obres de les més representatives del modernisme industrial català.

El segle XX

El segle XIX va acabar amb un clima general de desencís a tot l'Estat espanyol, fruit de la pèrdua de les últimes colònies. Per contra, el retorn de molts americanos va portar una injecció de diners que va fer rutllar moltes coses. S'estava encara en l'època del Romanticisme, que per nosaltres catalans va ser una represa de la consciència nacional i va donar resultats esplendorosos.

A la primera dècada del XX es produeix una modernització de la societat, enmig de fortes convulsions socials com va ser la Setmana Tràgica. Començava l'abandonament del món rural i l'emigració de la ruralia cap al món urbà, amb una influència decisiva del nou concepte de la "moda". Aquesta moda es posà a l'abast d'extenses capes socials,

Arxiu CEC (Fons Carbonell)

La nau industrial de Jover, Serra i Cia., obra de Ll. Domènech amb les columnes estructurals de ferro colat encara existents.

amb noves formes de vestir que dinamitzarien la indústria tèxtil, sobretot la del punt.

A Canet començà el segle XX amb un nivell igualat entre els dos sectors tèxtils. El 1901, primer any del nou segle, es registra el mateix nombre de fàbriques, 10 de cada i una contribució industrial similar, unes 2000 pts per cada sector.

Una ocasió que en aquell temps es va aprofitar a fons va ser la Guerra Europea del 1914-1918. Es pot dir que l'Exèrcit francès es va abrigar a les gelades trinxeres del nord de França, gràcies als milers o milions de samarretes que van sortir de les fàbriques de Canet.

Un any decisiu per Canet va ser el 1922, amb la inauguració de l'Escola de Teixits de Punt. Al cap d'un any, la Dictadura de Primo de Rivera la va tancar perquè respirava aires de llibertat de la mà d'en Josep Fors Vidal i es va haver d'esperar fins el 1932, amb la il·lusió de la nova República, per tornar a recuperar l'Escola per a l'ensenyament tècnic.

La guerra i la post-guerra

El 1936 va venir la guerra amb totes les seves desgràcies i en acabat, la més trista època que us podeu imaginar d'una durada inacabable, aquells infinits 13 anys de post-guerra que semblava que no s'acabarien mai sota la sordidesa de l'ordre nou imposat pels vencedors. Van ser temps d'exilis dolorosos, de camps de concentració, persecució de la identitat catalana, gana, fred, malalties, l'estraperlo, el racionament, les restriccions, etc., etc. Anys en què Espanya tenia les fronteres tancades, amb escassos contactes amb el món exterior. Era l'autarquia de la qual naixeria una indústria tercermundista, incapaç de fer front a la competència exterior i de la qual estem encara pagant les

conseqüències.

La situació va començar a canviar amb els "Planes de Desarrollo" de la dècada de 1960 al 70, que va portar al tancament de moltes indústries que no podien competir en els mercats més oberts. A Canet van plegar moltes indústries, sobretot petites, de gèneres de punt, que havien proliferat a l'empara de la situació de subdesenvolupament del país, mentre que els teixits a la plana ja havien desaparegut a finals de la dècada dels 50.

Per contra, el punt agafà la gran embranzida que tothom ha pogut veure a partir de 1960 gràcies a una sola empresa, Isidre Jover i Cia., hereva que era de l'anterior Jover, Serra i Cia., que havia estat fundada en el llunyà 1894.

L'èxit va venir d'una idea genial, com va ser la transformació del seu parc de telers Cotton destinats a fer mitges. Les mitges de Cotton eren mitges amb costura, de gran qualitat però cares de fabricació i

es va tractar de destinar aquest tipus de teler per a fer jerseis. Els "cottons" són telers que tenen la possibilitat de fer minvats i per tant poden teixir peces amb forma, com els jerseis, a falta del cosit final. Naturalment, el canvi va ser molt costós, però la operació va ser tot un èxit i va donar vida a l'empresa al llarg d'un parell de noves generacions, fins que al final també va caure.

El futur del tèxtil a Canet es veu problemàtic, i queda descartada qualsevol semblança amb èpoques anteriors, en tot cas, haurà d'estar basada en les noves tecnologies i els nous materials.

En el quadre adjunt es pot veure l'evolució històrica dels teixits de punt i dels teixits a la plana, amb dades que hem extret de la Matricula Industrial. No hi figuren les dades dels últims anys per la llei de Protecció de Dades:

Quantitat de fàbriques tèxtils a Canet							
Any	1901	1902	1912	1923	1935/36	1950	1968
Teixits a la plana	10 fàbr	9 fàbr	8 fàbr	4 fàbr	3 fàbr	3 fàbr.	---
Teixits de punt	10 fàbr	8 fàbr	11 fàbr	23 fàbr	28 fàbr	57 fàbr.	40 fàbr.

Contribució que paguen							
Any	1901	1902	1912	1923	1935/36	1950	1968
Teixits a la plana	1943 pts	2606 pts	6943 pts	13339 pts	6211 pts	15604 pts	0 pts
Teixits de punt	2027 pts	2743 pts	12524 pts	31559 pts	59932 pts	195523 p	718598 p

[1] Testimoni del patró canetenc Bartomeu Roig, de can Bartoldo, bloquejat amb la seva tripulació a Veracruz i la Havana dels anys 1796 al 1802 i del 1805 al 1809.

[2] Joaquim Llovet, *Constructors navals de l'ex-provincia marítima de Mataró*. Premi Iluro 1970 de Caixa Laietana.

[3] Es pot llegir la desgraciada història de la fragata Paulita a *El Sot de l'Aubó*, núm. 35, pp. 23 i 24.

[4] *El Sot de l'Aubó*, núm. 18, pp. 14 a 19

[5] Jordi Palomer Pons, *Del teler quadrat al teler rodó*. La Comarcal Edicions, 1997